

[Fraenkel.]

Konen og til Børnene, og som ikke er afsluttet med et vist Tidspunkt, men forfølger ham — man kan godt sige Livet igennem.

Jeg er meget langt fra at ville tage det kapitalistiske Samfund i Forsvar. Jeg finder, at det kapitalistiske Samfund har saa overordentlig store Brøst, at det rent ud sagt ikke kan være dem bekendt, naar det skal danne Basis for en Kulturudvikling. Men *noget* er rigtigt i det kapitalistiske Samfund; *Ideen*, det hviler paa, er rigtig: Chancen for Individet i Modsætning til Jævnmaalet for Helheden, som er det socialistiske Ideal. Det første er det rigtige, fordi det er i Overensstemmelse med den menneskelige Natur. Men jeg nægter paa ingen Maade, at paa dette Grundlag udvikler Kapitalismen sig paa en saadan Maade, at den bliver en Trusel mod et frit Næringsliv og et frit Samfund, akkurat lige saa meget som Socialismen. Mod en Udvikling af denne Art kunde nu Fagforeningerne være en Bom, men de kan det ikke ved at indskrænke sig til at føre Lavspolitik og til at udøve Tvang. Hvis jeg skulde give det ærede Parti et Raad, vilde jeg sige: Læg ikke saa megen Vægt paa Tallet, som De gør. Det var god Latin for længere Tid siden, men det er ikke god Latin nu. De har for mange Medløbere med Dem, som i Virkeligheden ikke mener noget som helst med det hele, uden at ville mele deres egen Kage. Det er før set, at et lille, ensartet sammensat Parti har været et meget stærkt Parti, og det er før set, at dette lille Parti er gaaet i Stykker, fordi det vilde være et stort Parti. Vil De se et Eksempel paa det her i vor egen Kreds, saa er Venstre et godt Eksempel derpaa. Jeg vil ogsaa sige: Læg ikke saa megen Vægt paa Tvang, læg mere Vægt paa en virkelig Oplysning, en Oplysning, overfor hvilken De maa være mindre intolerante, end De er, en Oplysning, som De ogsaa, og i meget væsentlig Grad, maa tage fra andre Kredse end fra Deres egen. Oplysningen tvinger ikke, Oplysningen stiller en overfor et frit Valg. Er De paa den rigtige Side, tilfalder Valgets Resultat Dem; er De paa den forkerte Side, kan jeg kun raade Dem til at se at gaa over paa den rigtige saa hurtigt som muligt. Alt det kunde De gøre uden nogen stor Omvæltning indenfor Deres Rækker. De kunde i Grunden gøre det meget let ved at praktisere et gammelt Princip, som De for længst har glemt i Praksis, nemlig dette: Socialisme for sig og Arbejderpolitik

for sig. Lad Socialismen blive privat, som al anden Religion er det, eller rettere sagt skulde være det. Og hvad Arbejderpolitikken angaar, saa bliv ikke staaende bare ved Kampen om Arbejdsbetingelserne, som naturligvis er Deres Kamp, og naturligvis skal være Deres Kamp. Bliv heller ikke staaende ved en Understøttelsespolitik, men skyd det, der i Øjeblikket er det vigtigste af alt, frem i første Række, og lav det til en virkelig Politik, nemlig Beskæftigelsespolitikken. De ærede Herrer maa jo huske, at Politik beror ikke paa Naturlove. Til een Tid er een Side af Politikken det absolut nødvendige, til en anden Tid er en anden Side af Politikken det absolut nødvendige. I Øjeblikket er en Politik, der gaar ud paa at øge Beskæftigelsesgraden her i Landet, efter min Mening Alfa og Omega, en Kærne, om hvilken al anden Politik skulde bygges op. Og det har for mig været en stor Skuffelse ved det nuværende Ministerium — og her tager jeg ikke i Betænkning at sige: ved den nuværende Statsminister, at han vel gjorde den Gerning, der skulde og maatte gøres, men at han ganske undlod at gøre den anden Del af Gerningen, som ogsaa skulde gøres, nemlig at indlede en virkelig kraftig Erhvervspolitik. I Stedet derfor tog han det nemmere og sagde: Tingene ordner sig af sig selv, Naturen skal have sit Løb — den mest forkerte Sætning, det overhovedet er muligt at udtale i Politik. For hvis Naturen skulde have sit Løb, var vi vilde i dette Øjeblik alle sammen. Saa var der slet ikke noget, der hed Kultur. Hele Kulturen betyder ikke andet end en Bearbejdning af Naturen paa alle mulige Omraader. Naturen som saadan er ikke andet end et ubrugeligt Raastof, ja, værre end det: Naturen som saadan er den største Øde-land, den frygteligste Solderist, som Verden kender. Naturen er fuldstændig ligegyldig med, om den bruger en Million Aar til at naa et Resultat eller en Milliard Aar; det er Naturen fuldstændig ligegyldigt, om den ruller hen over en Million Menneskeskæbner eller over en Milliard for at naa dette Resultat. For at bøde paa denne Ubehjælpssomhed har Udviklingen altsaa medført noget, der hedder Kultur. De kan jo blot se i Bibelen, hvor der staar allerede fra tidligste Tid som det Bud, Mennesket har at opfylde, at gøre sig Jorden, d. v. s. gøre sig Naturen underdanig. Der er intet her i denne Verden saa kostbart som at overlade alt til Naturen selv. Politikken er en stor og